

Kapitel 6: Opinionen i medierne

Dette kapitel handler om opinionsstoffet i de tre aviser, som indgår i analysen og omfatter to analytiske perspektiver – et kvantitativt og et kvalitativt. Målet med den kvantitative analyse er at få et indblik i opinionsstoffets overordnede tendens i de forskellige medier, mens fokus i den kvalitative del er at se, om der er sammenhænge mellem mediernes opinionstendens og deres journalistiske forsidehistorier.

Opinionsstoffet – i tal

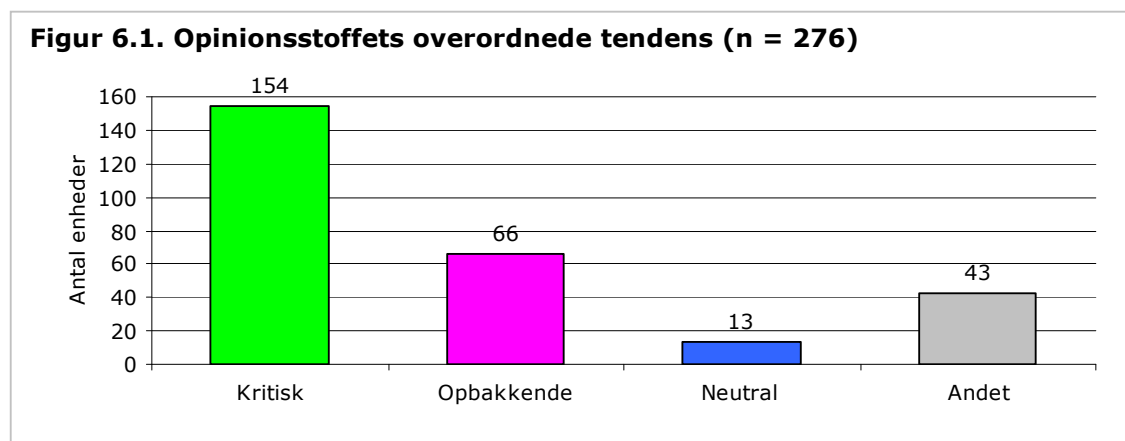
Opinionsstoffet i analyseperioden tæller i alt 276 artikler, som fordeler sig på 38 ledere, 13 kronikker og 225 andre opinionsartikler i form af læserbreve, kommentarer mm. Heraf tegner hver af aviserne sig for cirka en tredjedel (Politiken 87 artikler, Information 92 artikler og Jyllands-Posten 97 artikler). Det bekræfter som nævnt, at Information forholdsmæssigt har væsentligt mere opinionsstof, som forholder sig til krigen, sammenlignet med de to andre aviser i lyset af avisens samlet set noget mindre antal artikler om emnet.

I databehandlingen blev opinionsstoffet, som nævnt, ikke kodet for samme kategorier som de øvrige enheder mht. indhold, kilder mm. Det blev i stedet kodet for den opinionstendens, som artiklerne afspejlede. Det vil sige, om opinionsartiklerne gav udtryk for en holdning primært *for* eller *imod* krigen – eller for en neutral eller anden holdning til krigen.

Opinionsstoffet er netop i forbindelse med nærværende analyse særligt interessant, idet de tendenser eller holdninger, som ledere, kronikker, læserbreve og andet kommentarstof afspejler, måske ikke er repræsentative for alt indholdet i aviserne, men alligevel kan ses som indikatorer på først og fremmest folkeopinionen i forhold til spørgsmålet om krigen. Desuden reflekterer opinionsstoffet de redaktionelle attituder over for krigen og dens parter, eftersom lederartiklerne netop er (chef)redaktionens mulighed for at kommentere forskellige begivenheder (Meilby 1999). Denne redaktionelle linie eller overbevisning kan desuden formodes at blive afspejlet indirekte i læserbreve og andet opinionsstof i kraft af de meninger og holdninger, som får lov at komme igennem den redaktionelle sluseport. Det vil sige, om en avis f.eks. primært bringer læserbreve, der støtter op omkring krigen eller forholder sig kritisk til den.

Analysen viser, at mere end halvdelen af det samlede opinionsstof afspejler en kritisk holdning til krigen og/eller de krigsførende parter, mens cirka én ud af fire opinionsartikler bakker op om krigen (jf. figur 6.1.).

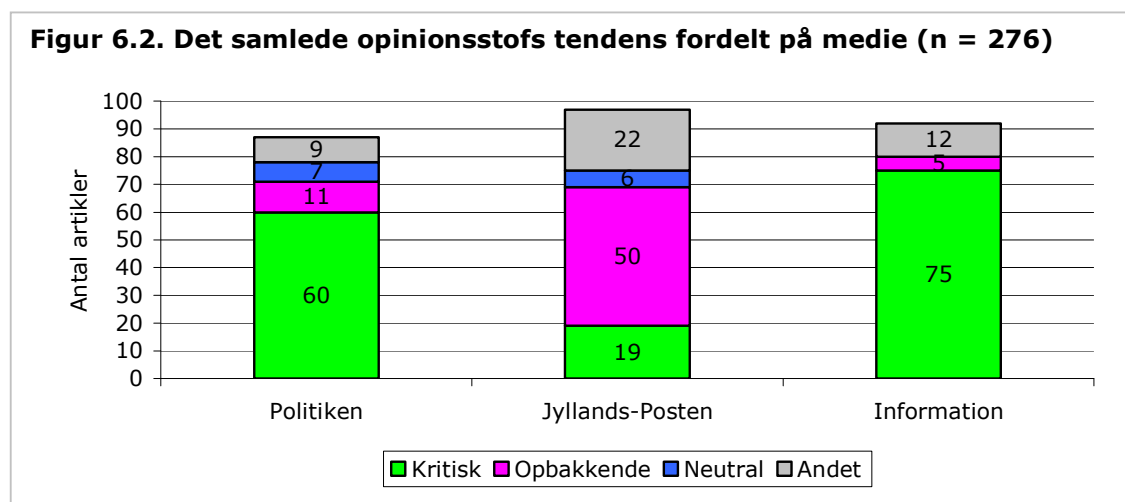
Figur 6.1. Opinionsstoffets overordnede tendens (n = 276)

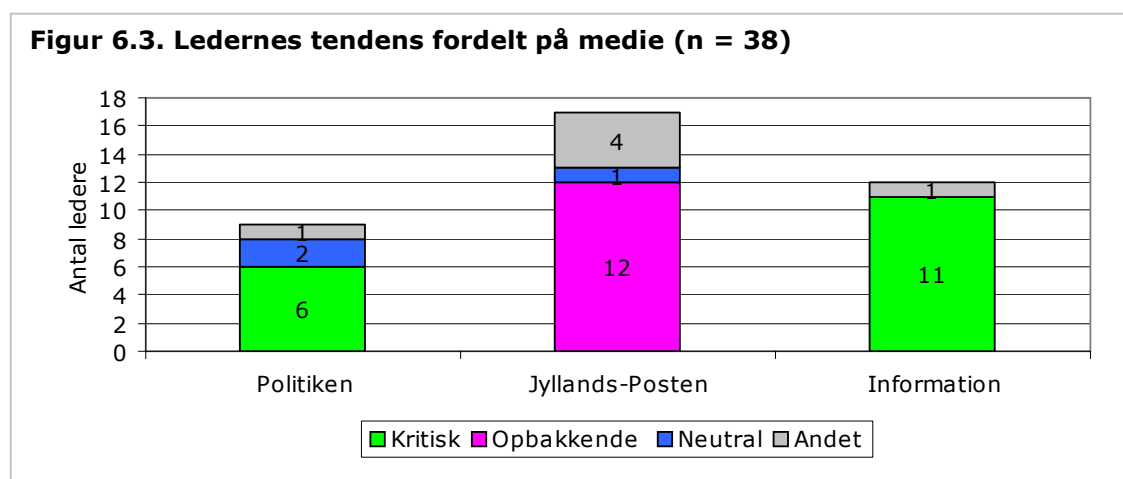
Kun 5 procent reflekterer en neutral holdning, hvilket naturligvis skal forklares med opinionsstoffet som genrettype, hvis præmis netop er holdningstilkendegivelse og stillingtagen. Knap to ud af ti artikler giver udtryk for en anden holdning end en overvejende kritisk, opbakkende eller neutral – f.eks. artikler, hvor holdningstilkendegivelser er meget implicite og derfor ikke berettiger en kodning som enten kritisk eller opbakkende og slet ikke som neutral. Samlet set afspejler opinionsstoffet altså umiddelbart en modstand mod krigen.

Denne tendens ser dog væsentligt anderledes ud, når den relateres til de konkrete aviser (jf. figur 6.2.). Det er tydeligvis Information og dernæst Politiken, som i opinionsstoffet afspejler en kritisk holdning til krigen, mens Jyllands-Postens opinionsstof omvendt bakker op om den.

Figur 6.2. Det samlede opinionsstofs tendens fordelt på medie (n = 276)

Denne fordeling bliver endnu tydeligere, når opinionsstoffet opdeles i flere underkategorier – nemlig i ledere, kronikker og andet opinionsstof – og analyseres separat i forhold til medie og tendens (jf. figur 6.3.). Alle ledere i Information på nær én udtrykker et kritisk syn på krigen – den sidste er implicit kritisk; tre ud af fire ledere i Jyllands-Posten bakker op om krigen, ikke én er kritisk, mens én ud af fire anlægger et tvetydigt perspektiv; endelig er Politiken også overvejende kritisk, men mindre entydigt end Information, idet en ud af tre artikler er enten neutral eller afspejler et andet perspektiv.

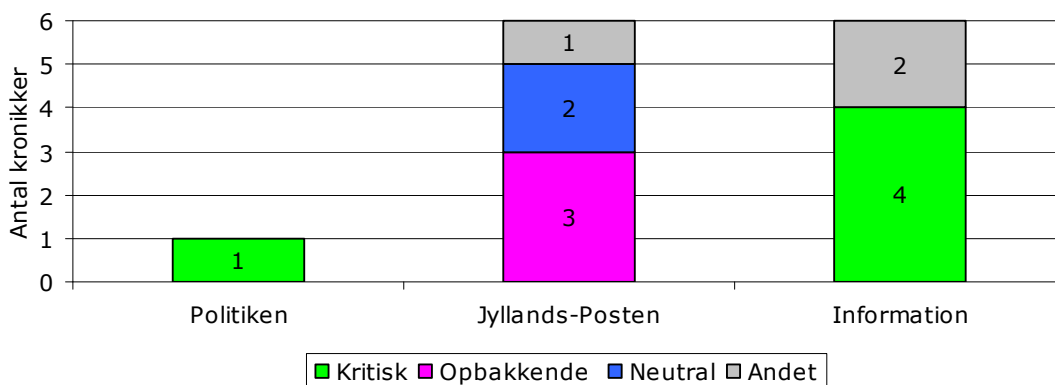

Desuden er det interessant, at Jyllands-Posten har det næsten dobbelte antal ledere i analyseperioden, som kommenterer Irak-krigen, sammenlignet med Politiken – ligesom Information også overstiger Politiken i antal ledere med fokus på krigen. Man kan argumentere for, at også dette er udtryk for en redaktionel prioritering og holdningsytring, altså i hvor høj grad/stort omfang et medies chefredaktion eksplicit forholder sig til – og dermed finder det vigtigt at forholde sig til – krigen.

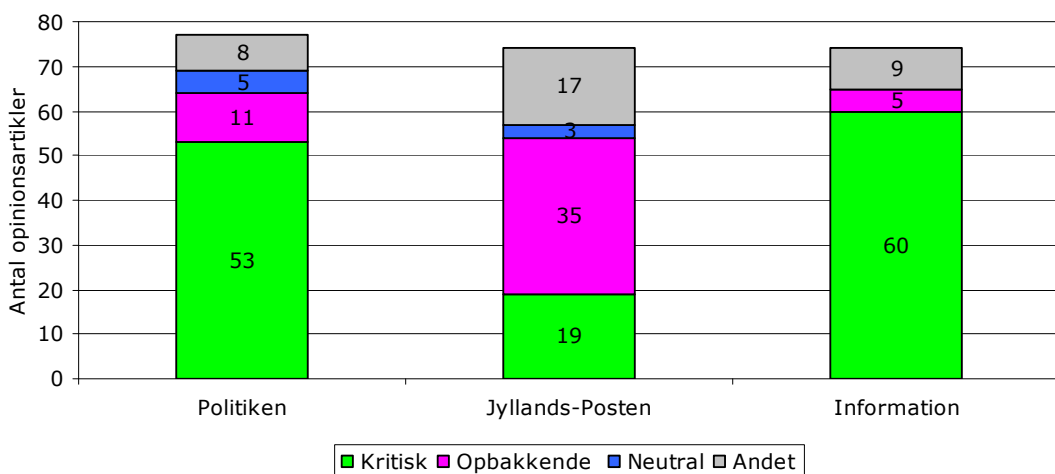
Selvom tallene er små, kommer de samme forhold til udtryk i avisernes kronikker – både mht. om indholdet i denne type opinionsstof bakker op om krigen eller det modsatte, og mht. i hvor høj grad de forskellige aviser overhovedet bringer kronikker, der forholder sig til krigen (jf. figur 6.4.).

Også avisernes øvrige læserstof, f.eks. læserbreve, kommentarer mv., afspejler samme tendenser, om end især Jyllands-Posten forekommer at have større spredning i de holdningstilkendegivelser, som kommer til udtryk end de øvrige medier (jf. figur 6.5). Til gengæld er de tre aviser nogenlunde jævnbrydte mht. antallet af øvrige opinionsartikler, hvor Politiken faktisk har flest (77 artikler) sammenlignet med både Jyllands-Posten og information (begge 74 artikler).

Figur 6.4. Kronikkernes tendens fordel på medie (n = 13)

Figur 6.5. Tendens i mediernes øvrige opinionsstof (n = 225)

Det vil sige, at selvom Politikens egne ledere i mindre grad forholder sig til krigen sammenlignet med de øvrige medier, er det ikke ensbetydende med en lavere prioritering af offentlighedens meningsytringer om emnet.

Samlet set viser den kvantitative analyse af avisernes opinionsstof altså:

- at alle aviser prioriterer opinionsstof om krigen, ikke mindst Information.
- at opinionsstoffet på tværs af aviserne overvejende afspejler en kritisk holdning til krigen, men at der mellem medierne er store opinionsforskelle, idet:
 - Jyllands-Postens opinionsstof overvejende bakker op om krigen.
 - Informations opinionsstof overvejende er kritisk over for krigen.
 - Politikens opinionsstof overvejende er kritisk, men ikke lige så entydigt som Information.

Forholdet mellem opinionsstof og journalistisk stof

Den holdning til krigen, som formuleres i avisens ledere, kommer altså delvist til udtryk i den måde, som det øvrige opinionsstof redigeres på. Spørgsmålet er videre, om der også kan spores en sammenhæng mellem avisens erklærede holdning på lederplads og avisens overordnede udvalg og vinkling af det journalistiske stof. Med henblik på at besvare dette spørgsmål er der foretaget en mere detaljeret analyse af avisernes forsider. Der er sat fokus på forsiderne, fordi disse udgør avisernes journalistiske ansigt udadtil, på samme måde som lederen udgør avisens holdningsmæssige ansigt udadtil. Avisens forsider rummer traditionelt de historier, som prioriteres højest i forhold til nyhedsværdi og væsentlighed, hvorfor en nærmere analyse af disse historiers indhold og vinkling udgør en indikator for avisens overordnede journalistiske prioritering.

En moderne avisforside kan imidlertid ikke kun forstås i kraft af de enkelte forsides artiklers indhold og vinkling; man må tillige se på brugen af billeder og layout. Forsiden fungerer desuden som en slags appetitvækker, hvor avisen henviser til en række historier gennem overskrifter, billeder og en kort foromtale, der er egnet til at vække læserens interesse. Selvom artiklerne først bringes i sin helhed inde i avisen, kan valg af overskrifter, billeder og foromtale i sig selv udgøre en fremhævelse og vinkling af bestemte emner. I denne analyse indgår derfor såvel de artikler, der er placeret på forsiden, billeder samt større henvisninger til artikler inde i avisen (til forskel fra den øvrige kvantitative analyse).¹ Små henvisninger typisk i form af en enkelt overskrift med sideangivelse indgår således ikke.

Såvel egentlige artikler som større henvisninger på forsiden er blevet kodet i forhold til stort set samme kategorier som opinionsstoffet. I denne analyse er 'neutral', 'andet' og 'kan ikke bestemmes' slået sammen i én kategori. Selve analysen af det journalistiske stof har imidlertid fundet sted på en anden måde, idet journalistisk stof ikke på samme måde kan siges direkte at udtrykke en opinion. I analysen af den enkelte artikel og større forsidehenvisning skal anvendelsen af de tre kategorier forstås på følgende måde:

- *Kritisk*: artiklen tematiserer som hovedtendens en kritisk forholden sig til den amerikansk ledede alliances krigsførelse og begrundelserne for at føre

¹ Ved større henvisninger forstås her en foromtale, hvor der ud over overskrift indgår et billede og/eller mere end 5 liniers foromtale af artiklen. Minibilleder af journalisten registreres ikke, da de heller ikke er medregnet i den øvrige registrering af billeder.

og deltage i krigen. Det kan eksempelvis være ved at fokusere på uenighed i befolkningen, Folketinget eller Europa om krigsdeltagelsen eller ved at sætte fokus på de menneskelige omkostninger ved krigen i form af døde eller sårede.

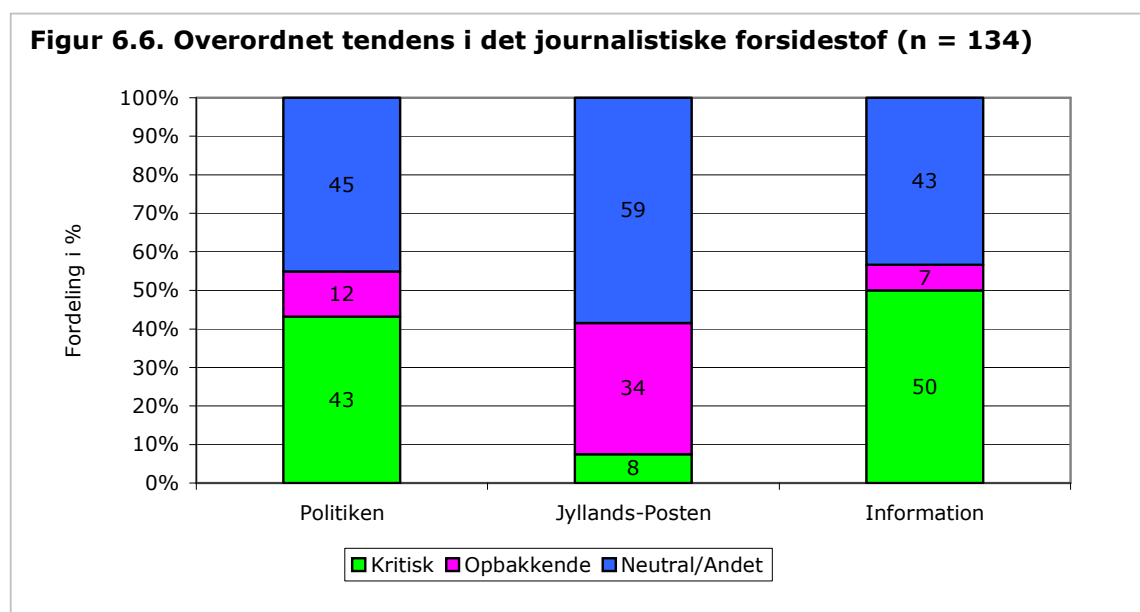
- *Opbyggende*: artiklen tematiserer som hovedtendens en opbakning til den amerikansk ledede alliances krig og begrundelserne for at føre og deltage i krigen. Det kan eksempelvis være ved at fokusere på hvor hurtig og succesfuld krigen er eller ved at understrege det irakiske styres eller Saddam Husseins personlige grusomhed.
- *Neutral/andet/kan ikke bestemmes*: artiklen tematiserer enten emner, der ikke entydigt kan siges at være kritiske eller opbyggende i forhold til krigsførelsen og dens begrundelser, eller artikler der behandler emnet på en måde, hvor flere forskellige modsatrettede synspunkter kommer til orde inden for samme artikel med nogenlunde ligelig vægt.

Med mindre artiklen ret entydigt har kunnet placeres i kategorien 'opbyggende' eller 'kritisk', er den blevet placeret i den tredje kategori; med andre ord har der været krav om en ret entydig orientering for, at den skulle kunne blive placeret i forhold til en tendens. Det skal kraftigt understreges, at kategoriseringen af en artikel som enten 'kritisk' eller 'opbyggende' ikke behøver betyde, at artiklen vurderet som et journalistisk produkt er tendentiøs. I begge tilfælde kan artiklen berette om faktuelle hændelser og bygge på grundig research. Det enkelte journalistiske produkt behøver derfor ikke nødvendigvis at udtrykke en bestemt politisk vinkling. En fokusering på undertrykkelsen under Saddam Husseins styre er indlysende et led i skildringen af virkeligheden, ligesom en fokusering på uenighederne i Danmark og Europa om krigsdeltagelsen bidrager til at skildre et vigtigt aspekt af den politiske proces. I det omfang man kan tale om en vinkling eller framing af krigsdækningen, opstår den i kraft af avisens *samlede* redaktionelle prioritering og vinkling af de enkelte emner. Heraf følger også, at en artikel, der kategoriseres som neutral, godt kan bidrage til en samlet tendens i krigsdækningen, selvom den principielt ikke i sig selv indikerer en stillingtagen. At prioritere en mere neutral, balanceret behandling af et emne er også et redaktionelt valg, hvor andre kunne mene, at enten en mere kritisk eller mere patriotisk behandling burde være pressens opgave. Igen: den enkelte artikels tendens eller mangel på samme er ikke afgørende; det er den samlede vægtning af emner og vinkler, som afspejler en redaktionel holdning. I denne analyse anvendes forsi-

den som en indikator for avisens redaktionelle udvælgelse og vinkling af det journalistiske stof, idet forsiden udgør en privilegeret plads i avisen. Dermed være også sagt, at den samlede redaktionelle linie kan være mere nuanceret end denne delanalyse rapporterer.

Det skal endeligt påpeges, at den her anvendte kategorisering implicerer en fortolkning, hvor mange forskellige tekstlige og kontekstuelle aspekter indgår i vurderingen af hver enkelt artikel, f.eks. den relative vægtning af overskriftens tendens sammenlignet med artiklens vinkling samt vurderingen af hvilke synspunkter, der i den offentlige debat har udgjort vigtige argumenter for eller imod krigsførelsen. Med så mange parametre involveret vil resultaterne i højere grad end andre steder i nærværende rapport bero på et skøn.

I analysen af forsidesartikler indgår i alt 134 journalistiske enheder, hvoraf 95 er artikler og 39 er større henvisninger på forsiden. Der har ikke vist sig at være nogen forskel i tendenserne, hvad enten man alene ser på de egentlige artikler eller medregner større henvisninger.² Ser vi først på Politiken viser det sig, at 45 procent af artikler og større forsideshenvisninger falder i kategorien 'neutral/andet/kan ikke bestemmes' (jf. figur 6.6.).

Det drejer sig eksempelvis om en større artikel med overskriften "USA ryster magtens centrum i Bagdad" (den 22. marts 2003), hvor der dels berettes om USA's succesfulde krigsførelse på slagmarken og dels fortælles om de diplomati-

² En række artikler fortsætter inde i avisen. I denne analyse har vi valgt alene at bruge forsiden som udgangspunkt for analysen, så den fremanalyserede tendens beror alene på den del af artiklen, som er på forsiden.

ske problemer, som den USA-ledede alliance står over for i forhold til Tyrkiet og europæerne. 43 procent af Politikens artikler og større henvisninger på forsiden er af kritisk art. Det drejer sig eksempelvis om artiklen med overskriften "*Ukritiske medier*" (den 20. marts 2003), der fokuserer på den amerikanske regerings succes med at få medierne til at støtte regeringen, eller artiklen "*Plyndring og kaos i Bagdad*" (den 11. april 2003) der beretter om, at lovløshed og banditvælde er blevet dagens orden i Bagdad, og at amerikanerne ikke gør nok for at stoppe dette. Endelig falder 12 procent af stoffet i kategorien 'opbyggende'. Det drejer sig eksempelvis om artiklen "*USA ind i Saddams paladser*" (den 8. april 2003), der fortæller om den succesfulde erobring af Bagdad og helt overvejende citerer amerikanske og britiske officerer.

Ser man på Morgenavisen Jyllands-Postens forsider, viser det sig, at 58,5 procent af artiklerne faldt i kategorien 'neutral/andet/kan ikke bestemmes'. Det drejer sig eksempelvis om artiklen med overskriften "*Krig om få dage*" (den 17. marts 2003), der behandler det diplomatiske slutspil forud for krigens udbrud, eller artiklen "*Kurdisk triumf skræmmer Tyrkiet*" (den 11. april 2003) hvor kurdernes befrielse i det nordlige Irak skildres samtidig med at det behandles, hvordan det afføder diplomatiske forviklinger for USA. 34 procent af forsidestoffet kan kategoriseres som 'opbyggende'; det gælder eksempelvis artiklen med overskriften "*Hjemme hos Saddam*", hvor det rapporteres, at "*De amerikanske styrker har for første gang fundet klare spor af kemiske våben*" (den 8. april 2003) og en billedhistorie med statsministeren, der modtager blomster som tak for det danske bidrag til befrielsen af Irak (den 12. april 2003). Det er endvidere interessant at bemærke, at hovedparten af artiklerne i kategorien 'opbyggende' falder i den sidste del af krigsforløbet, hvor der relativt set er flere i kategorien 'neutral/andet/kan ikke bestemmes' i den første del. 8 procent af forsidestoffet er kritisk, som når en henvisning med overskriften "*Fejlbombning*" (den 7. april 2003) fortæller om en amerikansk fejl, der førte til 17 dræbte kurdiske soldater.

Analysen peger på, at der er en holdningsmæssig forskel i de to store morgenavisers journalistiske dækning af krigen på forsiden. I begge tilfælde falder den største andel af stoffet i kategorien 'neutral/andet/kan ikke bestemmes', men derudover har de en modsatrettet tendens. Politiken forholder sig mere kritisk, hvorimod Jyllands-Posten forholder sig mere opbyggende. Det er således ikke kun i det traditionelle opinionsstof, at der kommer en holdning til udtryk. Den redaktionelle prioritering og vinkling af det journalistiske stof afspejler ligeledes

en holdning til krigsførelsen og dens begrundelser; og denne holdning er i overensstemmelse med de holdninger, der fortrinsvis kommer til udtryk i opinionsstoffet i de respektive aviser.

Går vi til dagbladet Information, ser vi som i de to andre tilfælde en betydelig andel af stoffet, der falder i kategorien 'neutral/andet/kan ikke bestemmes', nemlig 43 procent. Det drejer sig f.eks. om artiklen "*Bush og Blair: Saddam skal gå*" (den 17. marts 2003), hvor der gives en redegørelse for de politiske krav, de respektive parter fremsætter lige før krigens udbrud. Der er 50 procent af stoffet, som er 'kritisk'. Det gælder eksempelvis artiklen "*Optøjer i befriede byer*" (den 9. april 2003), hvor irakeres kritik af omfattende plyndringer og kaos kommer til orde, og artiklen "*Massakre på hovedvej 8*" (den 11. april 2003), hvor Robert Fisk, som tidligere citeret i temaanalysen i kapitel 4, var eksplicit kritisk. Endelig er 7 procent af stoffet 'opbyggende', eksempelvis artiklen "*USA forventer hærens og gardens overgivelse*" (den 21. marts 2003), hvor man med anvendelse af fortrinsvis amerikanske militærkilder klart får det indtryk, at krigen vil være hurtigt overstået, og at den irakiske hærs loyalitet over for Saddam Hussein er yderst ringe. Informations forsidedækning har samlet set en markant mere kritisk karakter end Jyllands-Postens forsidedækning, og Information fremstår tillige en anelse mere kritisk end Politiken.

Inddrager man opinions- og billedstoffet i analysen bliver en række af disse tendenser i forsidestoffet endnu mere markante. Både Jyllands-Posten og Politiken bringer den 18. marts 2003 lederstof på forsiden for dermed mere aktivt at markere sine holdninger; Politiken argumenterer for, at Danmark ikke bør deltage i krigen, Jyllands-Posten for at Danmark bør deltage. Også andet opinionsstof præger forsiderne; eksempelvis giver Jyllands-Posten en fyldig forsidehenvisning til en kommentar af Ralf Pittelkow inde i avisen (den 16. marts 2003), hvor de tidligere socialdemokratiske og radikale udenrigsministre beskyldes for at lide af hukommelsestab om deres tidligere holdning til Danmarks deltagelse i en Irak-intervention. Parallelt - men med omvendt politisk fortegn - bringer Politikens forside (den 19. marts 2003) en modstilling af to citater fra udenrigsminister Per Stig Møller under overskriften "*Man har et standpunkt...*" suppleret af lederudrag på forsiden om, at Per Stig Møller bør gå af.

Ser man på billedstoffets sammensætning, er der i figur 6.7. en oversigt over hvilket manifest indhold, som billeder i tilknytning til journalistisk stof havde. Generelt har Jyllands-Posten flere billeder på forsiden til at illustrere de journali-

stiske historier. Jyllands-Posten har en tendens til at vise flere billeder af soldater og udstyr på vej til eller i krigshandlinger, hvorimod Politiken viser lidt flere billeder af demonstrationer. Mest bemærkelsesværdigt er det måske, at der blev bragt ganske få billeder af døde og sårede civile på forsiden af aviserne i den undersøgte periode. Det bekræfter den tematiske analyses resultater om netop dette emnes lave placering på mediedagsordenen (jf. kapitel 4).

Figur 6.7.
Manifest indhold i billeder på avisforsiderne (i procent af alle billeder)

	Politiken	Jyllands-Posten	Information
Ødelagt militærudstyr		5	9
Soldater og udstyr i krig	12	26	18
Døde/sårede civile	8	3	9
Civile personer	8	15	27
Sejrende soldater	4	5	
Officielle personer	23	26	
Grafik over slagmarken	4		
Bombninger på afstand	8	3	
Demonstrationer	15	5	
Civile i kampe	4		
Andet	15	13	36
Total	100	100	100

Bevæger man sig fra disse kvantitative indholdsopgørelser til kvalitative overvejelser, viser der sig en markant anden billedbrug i dagbladet Information. Information bruger generelt sine forsidebilleder på en langt mere aktiv, holdningspræget og til dels kunstnerisk måde end de to store morgenaviser. Eksempelvis bringer Informations forside (den 8. april 2003) to store billeder under overskriften "*Aktiekurserne og antallet af ofre stiger*". Der er kun en udvidet billedtekst, ikke en egentlig artikel, og billederne bruges til at modstille en smilende finansmand på børsen i Frankfurt med en irakisk dreng, der har mistet begge arme og ligger med bandager om hoved og armstumper. Informations generelle brug af ledere på forsiden blev i krigsdækningen yderligere understreget ved, at man i nogle tilfælde alene lod lederne fylde forsiden sammen med et suggestivt billedudvalg. Ved krigens begyndelse og afslutning rydder Information hele forsiden for nyhedsstof og bringer kun en leder. Under overskriften "*Den nådige krig er en illusion*" (den 20. marts 2003) markerer Information sin afstandtagen til invasionen af Irak og dansk krigsdeltagelse. Lederen bringes under et stort foto af for-

kullede lig af irakiske soldater på "Dødens landevej" fra den første Golfkrig. Ved krigens afslutning (den 10. april 2003) rydder Information igen forsiden for nyhedsstof til fordel for en leder med overskriften "Befriet til hvilken fremtid?", hvor der argumenteres for, at "Sejrens pris er en ny og farlig verdensorden". Lederen omkranses af en billedmosaik af prægnante billeder af grædende personer, lig, kister, Saddams væltede statue, præsident Bush mm. Til sammenligning fremstår både Politikens og Jyllands-Postens billedbrug mere nøgtern, men også upointeret.

Samlet set peger analysen af forsiderne og opinionsstoffet på:

- *at Politiken og Jyllands-Posten ud over at give en generel nyhedsdækning af Irak-krigen har påtaget sig rollerne som henholdsvis oppositions- og regeringsavis.*
- *at der er markant forskel på holdningen til krigen i såvel lederne som det øvrige opinionsstof, og disse holdninger afspejles i det journalistiske stof på forsiderne, der desuden også bruges som platform for direkte holdningstilkendegivelser.*
- *at Dagbladet Information ligner Politiken derved, at den også fremstår som oppositionsavis i dækningen af krigen. Men derudover skal det også påpeges, at den tillige adskiller sig fra både Politiken og Jyllands-Posten ved i lige så høj grad at være opinionsavis som nyhedsavis.*